

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. spalio 22 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Laisvas kapitalo judėjimas — SESV 63 straipsnis — Nuosavybės sistemos — SESV 345 straipsnis — Elektros energijos ir dujų paskirstymo sistemų operatoriai — Draudimas privatizuoti — Ryšių su įmonėmis, gaminančiomis, tiekiančiomis ir parduodančiomis elektros energiją arba dujas, draudimas — Veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimas“

Sujungtose bylose C-105/12–C-107/12

dėl *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandai) 2012 m. vasario 24 d. sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo 2012 m. vasario 29 d., pagal SESV 267 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Staat der Nederlanden

prieš

Essent NV (C-105/12),

Essent Nederland BV (C-105/12),

Eneco Holding NV (C-106/12),

Delta NV (C-107/12)

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kuri sudaro pirmininkas V. Skouris, pirmininko pavaduotojas K. Lenaerts, kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, L. Bay Larsen ir M. Safjan, teisėjai A. Rosas, J. Malenovský, U. Lõhmus, E. Levits, A. Ó Caoimh, A. Arabadjiev (pranešėjas), D. Šváby, M. Berger ir A. Prechal,

generalinis advokatas N. Jääskinen,

posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2013 m. sausio 14 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Essent NV* ir *Essent Nederland BV*, atstovaujamų advokatų W. Knibbeler ir A. Pliego Selie,

— *Eneco Holding NV*, atstovaujamos advokato C. Kroes,

* Proceso kalba: nyderlandų.

— *Delta NV*, atstovaujamos advokatų T. Ottervanger ir P. Glazener,
— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos C. Wissels ir J. Langer,
— Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek ir T. Müller,
— Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna ir M. Szpunar,
— Europos Komisijos, atstovaujamos E. Montaguti, S. Noë ir T. van Rijn,
susipažinęs su 2013 m. balandžio 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su SESV 63 ir 345 straipsnių išaiškinimu.
- 2 Šie prašymai pateikti nagrinėjant ginčus tarp *Staat der Nederlanden* (Nyderlandų valstybė) ir bendrovių *Essent NV*, *Essent Nederland BV*, *Eneco Holding NV* bei *Delta NV*, kurios, be kita ko, gamina, tiekia ir parduoda elektros energiją ir dujas Nyderlandų teritorijoje (toliau visos kartu – *Essent ir kt.*), dėl nacionalinės teisės akto, kuriuo, pirma, draudžiama parduoti Nyderlandų teritorijoje veikiančių elektros energijos ir dujų paskirstymo sistemų operatorių akcijas privatiems investuotojams (toliau – draudimas privatizuoti), antra, draudžiami nuosavybės ir kontrolės ryšiai tarp koncerno, kuriam priklauso tokių paskirstymo sistemų operatorius, bendrovių ir koncerno, kuriam priklauso įmonė, kuri gamina, teikia arba parduoda elektros energiją arba dujas Nyderlandų teritorijoje, bendrovių (toliau – koncerno draudimas) ir, trečia, draudžiama tokiam operatoriui ir koncernui, kuriam jis priklauso, sudaryti sandorius ir vykdyti veiklą, kurie gali pakenkti atitinkamos sistemos valdymo interesui (toliau – veiklos, kuri gali pakenkti sistemos valdymui, draudimas), suderinamumo su Sąjungos teise.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 2003/54/EB

- 3 Pagal 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 96/92/EB (OL L 176, p. 37; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 12 sk., 2 t., p. 211), 4–8, 10 ir 23 konstatuojamasis dalis:
„(4) laisvės, kurios Europos piliečiams garantuojamos [EB] Sutartimi, t. y. laisvas prekių judėjimas, laisvė teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvė, galimos tik visiškai atviros rinkos sąlygomis, kai vartotojams suteikiama galimybė laisvai rinktis savo tiekėjus, o tiekėjams – laisvai tiekti savo vartotojams.
(5) Pagrindinės kliūtys, trukdančios sukurti pilnai veikiančią ir konkurencingą vidaus rinką, be kitų dalykų, yra problemos, susijusios su galimybe prisijungti prie tinklo, tarifų nustatymo klausimai ir valstybių narių rinkų atvėrimo laipsnių skirtumai.
(6) Kad veiktų konkurencija, prisijungimas prie tinklo turi būti nediskriminacinis, skaidrus ir nustatyta tinkama kaina.

- (7) Siekiant užbaigti elektros energijos vidaus rinkos kūrimą, labai svarbu užtikrinti nediskriminuojančią prieigą prie perdavimo ar paskirstymo sistemų operatoriaus tinklo. Perdavimo ar paskirstymo sistemos operatorius gali būti sudarytas iš vienos ar kelių įmonių.
- (8) Siekiant užtikrinti, kad teisė naudotis tinklu būtų veiksminga ir nediskriminacinė, reikia, kad perdavimo ir paskirstymo sistemų eksploatavimas būtų atliktas tarpininkaujant teisiškai savarankiškam vienetui, esant įmonių vertikaliai integracijai. Reikia, kad [Europos] Komisija įvertintų lygiaverčio poveikio priemones, kurias valstybės narės yra parengusios, siekdamos įvykdyti šį reikalavimą, ir tam tikrais atvejais pateiktų pasiūlymus dėl šios direktyvos pakeitimų. Taip pat reikia, kad perdavimo ir paskirstymo sistemų operatoriai turėtų veiksmingas teises priimti sprendimus, susijusius su turtu, kuris būtinas tinklų priežiūrai, eksploatavimui ir plėtrai, kai tas turtas priklauso ir yra eksploatuojamas vertikaliai integruotų įmonių.

Būtina garantuoti paskirstymo sistemų operatorių ir perdavimo sistemų operatorių savarankiškumą, ypač atsižvelgiant į jų elektros energijos gamybos ir tiekimo interesus. Todėl reikia sukurti savarankiškas valdymo struktūras tarp paskirstymo sistemos operatorių ir paskirstymo sistemos operatorių ir elektros energijos gamybos (tiekitimo) bendrovių.

Tačiau svarbu skirti tokį teisinį atskyrimą ir nuosavybės išskaidymą. Teisinis atskyrimas nereiškia, kad keičiasi turto savininkas, niekas nedraudžia taikyti panašių ar identiškų įdarbinimo sąlygų, kurios taikomos visose vertikaliai integruotose įmonėse. Tačiau organizacinėmis priemonėmis, susijusiomis su sprendimais priimančių atsakingųjų asmenų savarankiškumu, reikia užtikrinti nediskriminacinį sprendimų priėmimo procesą.

<...>

- (10) Nors šioje direktyvoje nekalbama apie nuosavybės klausimus, reikia turėti omeny, kad kai įmonė, savo teisiniu statusu besiskirianti nuo elektros energijos gamybos ir (arba) tiekimo veikla užsiimančių įmonių, užsiima perdavimu ar paskirstymu, paskirtojo sistemos operatoriaus funkcijas gali atlikti ta pati įmonė, kuri yra infrastruktūros savininkė.

<...>

- (23) Siekiant užtikrinti tiekimo saugumą, skirtingose valstybėse narėse reikia stebėti pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą; remiantis stebėjimų rezultatais, reikia teikti ataskaitas apie padėtį Bendrijos mastu, atsižvelgiant į regionų tinklų sujungimo pajėgumus. <...> Būtinose tinklo infrastruktūros, įskaitant tinklų sujungimo pajėgumus ir decentralizuotą elektros energijos gamybą, priežiūra ir statyba yra svarbūs veiksniai užtikrinant stabilų elektros energijos tiekimą.“

- 4 Šios direktyvos 15 straipsnyje „Paskirstymo sistemos operatorių [teisinis] atskyrimas“, be kita ko, nustatyta:

„1. Kai paskirstymo sistemos operatorius yra vertikalios integracijos įmonės dalis, jis turi bent savo teisiniu statusu, organizacine struktūra ir sprendimų priėmimo tvarka būti nepriklausomas nuo kitų veiklos rūšių, nesusijusių su paskirstymu. Šiomis taisyklėmis neturi būti nustatoma pareiga paskirstymo sistemos operatoriaus turto nuosavybę atskirti nuo vertikalios integracijos įmonės.

2. Kai paskirstymo sistemos operatorius yra vertikalios integracijos įmonės dalis, be straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų, savo organizacine struktūra ir sprendimų priėmimo būdu jis turi būti nepriklausomas nuo kitų veiklos rūšių, nesusijusių su paskirstymu. Siekiant tai užtikrinti, taikomi šie minimalūs kriterijai:

- a) asmenys, atsakingi už paskirstymo sistemos operatoriaus valdymą, negali dalyvauti integruotos elektros energijos įmonės, tiesiogiai ar netiesiogiai atsakingos už elektros energijos gamybos, perdavimo ir tiekimo kasdieninį organizavimą, valdymo struktūrose;
- b) reikia imtis atitinkamų priemonių, užtikrinančių, kad į atsakingų už paskirstymo sistemos operatoriaus valdymą asmenų profesinius interesus būtų atsižvelgiama taip, kad jie galėtų veikti savarankiškai;
- c) paskirstymo sistemos operatoriumi turi būti suteiktos efektyvios sprendimų priėmimo teisės savarankiškai nuo integruotos elektros energijos įmonės, kiek tai susiję su turtu, kuris reikalingas tinklui eksploatuoti, prižiūrėti ar plėtoti. Įgyvendinant šią nuostatą, neturi būti atsisakoma taikyti atitinkamų koordinavimo mechanizmų, saugančius su patronuojančios bendrovės ekonomines ir valdymo priežiūros teises dukterinei bendrovei gauti turto grąžą [tai netruko taikyti tinkamų koordinavimo mechanizmų siekiant užtikrinti, kad būtų saugomos pagrindinės bendrovės ekonominės ir valdymo reguliavimo teisės dėl pavaldžiosios įmonės turto grąžos], kurios netiesiogiai reglamentuojamos 23 straipsnio 2 dalimi. Ypač reikia užtikrinti, kad patronuojanti įmonė turėtų teisę patvirtinti paskirstymo sistemos operatoriaus metinį finansinį planą ar bet kuri lygiavertį dokumentą bei nustatyti jos dukterinės bendrovės įsiskolinimų didžiausias ribas. Ši nuostata nesuteikia patronuojančiai bendrovei teisės duoti nurodymus dėl kasdieninės veiklos ar dėl atskirų sprendimų, susijusių su paskirstymo linijų statyba ar atnaujinimu, kurie neviršija patvirtinto finansinio plano ar bet kurio lygiavertio dokumento ribų;
- d) paskirstymo sistemos operatorius priima atitiktą programą, nustatančią priemones, kurių imamasi siekiant užkirsti kelią diskriminuojančiam elgesiui, bei užtikrinančią tinkamą jų laikymosi priežiūrą. <...>

<...>“

Direktyva 2003/55/EB

- 5 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/55/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 98/30/EB (OL L 176, p. 57; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 12 sk., 2 t., p. 230), 4, 6 ir 7 konstatuojamosios dalys buvo suformuluotos lygiai taip pat kaip Direktyvos 2003/54 4, 5 ir 6 konstatuojamosios dalys. Direktyvos 2003/55 8 ir 23 konstatuojamųjų dalių tekstas *mutatis mutandis* atitiko Direktyvos 2003/54 7 ir 23 konstatuojamųjų dalių tekstą.
- 6 Direktyvos 2003/55 9 ir 10 konstatuojamosiose dalyse buvo nurodyta:
„(9) Kai dujų įmonė atlieka perdavimą, paskirstymą, laikymą ar dirba su suskystintomis gamtinėmis dujomis (SGD) ir savo teisine forma yra savarankiška įmonė, veikianti atskirai nuo gavybos ir (arba) tiekimo veikla užsiimančių įmonių, paskirtaisiais sistemos operatoriais gali būti ta pati įmonė, kuriai priklauso infrastruktūra.“

- (10) Siekiant užtikrinti, kad teisė naudotis tinklu būtų veiksminga ir nediskriminacinė, reikia, kad perdavimo ir paskirstymo sistemų eksploatavimą atliktų teisiškai savarankiški vienetai, esant vertikaliai įmonių integracijai. Reikia, kad Komisija įvertintų lygiavėrio poveikio priemones, kurias valstybės narės yra parengusios, siekdamos įvykdyti šį reikalavimą, ir tam tikrais atvejais pateiktų pasiūlymus dėl šios direktyvos pakeitimų.

Taip pat reikia, kad perdavimo ir paskirstymo sistemų operatoriai turėtų veiksmingas teises priimti sprendimus, susijusius su turtu, kuris būtinas tinklų priežiūrai, eksploatavimui ir plėtrai, kai tas turtas priklauso ir yra eksploatuojamas vertikaliai integruotų įmonių.

Tačiau svarbu skirti tokį teisinį atskyrimą ir nuosavybės išskaidymą. Teisinis atskyrimas nereiškia, kad keičiasi turto savininkas, niekas nedraudžia taikyti panašių ar identiškų įdarbinimo sąlygų, kurios taikomos visose vertikaliai integruotose įmonėse. Tačiau organizacinėmis priemonėmis, susijusiomis su sprendimus priimančių atsakingųjų asmenų savarankiskumu, reikia užtikrinti nediskriminacinį sprendimų priėmimo procesą.“

- 7 Šios direktyvos 13 straipsnis „Paskirstymo sistemos operatorių [teisinis] atskyrimas“ *mutatis mutandis* buvo identiškas Direktyvos 2003/54 15 straipsniui.

Direktyva 2009/72/EB

- 8 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB (OL L 211, p. 55), 3, 4, 7, 9–12, 15, 16, 21, 25, 26 ir 44 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(3) Laisves, kurios Sąjungos piliečiams garantuojamos Sutartimi, *inter alia*, laisvą prekių judėjimą, įsisteigimo laisvę ir laisvę teikti paslaugas, galima pasiekti tik visiškai atviros rinkos sąlygomis, kai vartotojams suteikiama galimybė laisvai rinktis savo tiekėjus, o visiems tiekėjams – laisvai tiekti savo vartotojams.

- (4) Tačiau šiuo metu [Sąjungoje] yra kliūčių, trukdančių elektros energijos pardavimui vienodomis sąlygomis ir be diskriminacijos ar sunkumų. Visų pirma nediskriminacinė prieiga prie tinklo ir vienodai veiksmingo lygio reguliuojamoji priežiūra dar nėra užtikrinta kiekvienoje valstybėje narėje.

<...>

- (7) 2007 m. sausio 10 d. Komisijos komunikate „Europos energetikos politika“ pabrėžiama, kaip svarbu baigti kurti gamtinių dujų vidaus rinką ir sudaryti vienodas konkurencijos sąlygas visoms [Sąjungoje] įsisteigusioms dujų bendrovėms. 2007 m. sausio 10 d. Komisijos komunikatuose „Dujų ir elektros vidaus rinkos perspektyvos“ ir „Europos dujų ir elektros energijos sektorių tyrimas pagal Reglamento (EB) Nr. 1/2003 17 straipsnį (Galutinė ataskaita)“ buvo parodyta, kad šiuo metu galiojančios taisyklės ir priemonės nesudaro reikiamos sistemos gerai veikiančiai vidaus rinkai sukurti.

<...>

- (9) Tinklų veiksmingai neatskyrus nuo gamybos ir tiekimo veiklos (toliau – veiksmingas atskyrimas), lieka diskriminacijos pavojus ne tik eksploatuojant tinklą, bet ir skatinant vertikalios integracijos įmones pakankamai investuoti į savo tinklus.

- (10) Tačiau taikant teisinio ir funkcinio veiklos rūšių atskyrimo taisykles, kaip numatyta Direktyvoje 2003/54/EB, perdavimo sistemos operatorių veiksmingai atskirti nepavyko. Todėl 2007 m. kovo 8 ir 9 d. vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime Komisijos buvo paprašyta parengti pasiūlymus dėl teisės aktų, kuriais „gamybos ir tiekimo veikla būtų veiksmingai atskirta nuo tinklo eksploatavimo veiklos“.
- (11) Veiksmingą atskyrimą įmanoma užtikrinti tik pašalinus vertikalios integracijos įmonių siekį diskriminuoti konkurentus prieigos prie tinklų ir investicijų atžvilgiu. Be jokios abejonės, nuosavybės atskyrimas, t. y. tinklo savininko paskyrimas sistemos operatoriumi ir jo nepriklausomumas nuo bet kokių su tiekimu ir gamyba susijusių interesų, yra veiksmingas ir patikimas būdas šalinti nuolat kylantį interesų konfliktą ir užtikrinti tiekimo saugumą. Dėl tos priežasties Europos Parlamentas savo 2007 m. liepos 10 d. rezoliucijoje dėl dujų ir elektros energijos vidaus rinkos perspektyvų [OL C 175 E, 2008, p. 206] nurodė, kad nuosavybės atskyrimas perdavimo lygyje yra veiksmingiausias būdas nediskriminuojant skatinti investicijas į infrastruktūrą, naujiems rinkos dalyviams užtikrinti sąžiningą prieigą prie tinklo ir rinkos skaidrumą. Todėl atskiriant nuosavybę iš valstybių narių turėtų būti reikalaujama užtikrinti, kad tas pats asmuo arba asmenys neturėtų teisės kontroliuoti gamybos arba tiekimo įmonės ir kartu kontroliuoti perdavimo sistemos operatorių ar perdavimo sistemą arba turėti kokių nors teisių perdavimo sistemos operatoriaus ar perdavimo sistemos atžvilgiu. Ir atvirkščiai, kontroliuojant perdavimo sistemą arba perdavimo sistemos operatorių turėtų būti draudžiama kontroliuoti gamybos arba tiekimo įmonę arba turėti kokių nors teisių jos atžvilgiu. Laikantis šių apribojimų gamybos arba tiekimo įmonė turėtų turėti galimybę turėti mažiau nei pusę perdavimo sistemos operatoriaus arba perdavimo sistemos akcijų paketo.
- (12) Pagal bet kurią veiklos rūšių atskyrimo sistemą turėtų būti veiksmingai pašalinamas gamintojų, tiekėjų ir perdavimo sistemos operatorių interesų konfliktas, kad būtų skatinama vykdyti būtinas investicijas ir užtikrinti prieigą naujiems rinkos dalyviams pagal skaidrų ir veiksmingą reguliavimo režimą, o nacionalinėms reguliavimo institucijoms neturėtų būti sukuriamas apsunkinantis reguliavimo režimas.
- <...>
- (15) Atskiriant nuosavybę, kad būtų galima užtikrinti visišką tinklo eksploatavimo atskyrimą nuo su tiekimu ir gamyba susijusių interesų bei užkirsti kelią keitimuisi bet kokia konfidencialia informacija, tas pats asmuo neturėtų būti ir perdavimo sistemos operatoriaus arba perdavimo sistemos, ir įmonės, atliekančios kurią nors iš gamybos ar tiekimo funkcijų, valdybų nariu. Dėl tos pačios priežasties tas pats asmuo neturėtų turėti teisės skirti perdavimo sistemos operatoriaus valdybos narių arba perdavimo sistemos valdybos narių ir kontroliuoti gamybos arba tiekimo įmonę ar turėti kokių nors teisių jos atžvilgiu.
- (16) Paskyrus nuo tiekimo ir gamybos interesų nepriklausomą sistemos operatorių ar perdavimo operatorių, vertikalios integracijos įmonei būtų sudaryta galimybė išlaikyti tinklo turto nuosavybę ir kartu būtų užtikrintas veiksmingas interesų atskyrimas, jeigu toks nepriklausomas sistemos operatorius arba toks nepriklausomas perdavimo operatorius atlieka visas sistemos operatoriaus funkcijas ir įdiegiami išsamūs reguliavimo ir visapusiškos reguliuojamosios kontrolės mechanizmai.
- <...>
- (21) Valstybė narė turi teisę pasirinkti visišką nuosavybės atskyrimą savo teritorijoje. Jeigu valstybė narė pasinaudojo šia teise, įmonė neturi teisės paskirti nepriklausomą sistemos operatorių ar nepriklausomą perdavimo operatorių. Be to, įmonė, atliekanti gamybos ar tiekimo funkcijas, negali tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoti visišką nuosavybės atskyrimą pasirinkusios valstybės narės perdavimo sistemos operatoriaus arba turėti kokių nors teisių jo atžvilgiu.

<...>

- (25) Energijos tiekimo saugumas – esminė sudedamoji visuomenės saugumo dalis, todėl jis glaudžiai susijęs su veiksmingu elektros energijos vidaus rinkos veikimu ir su valstybių narių atskirtų elektros energijos rinkų integracija. <...>
- (26) Nediskriminacinė prieiga prie skirstymo tinklo užtikrina galimybę pasiekti vartotojus mažmeniniu lygiu. Tačiau diskriminavimo pavojus suteikiant trečiosioms šalims prieigą ir investuojant skirstymo lygyje yra mažesnis nei perdavimo lygyje, kuriame perkrova ir su gamyba arba tiekimu susijusių interesų poveikis paprastai būna didesnis nei skirstymo lygyje. Be to, pagal Direktyvą 2003/54/EB teisinis ir funkcinis skirstymo sistemos operatorių atskyrimas tapo privalomas tik nuo 2007 m. liepos 1 d., o jo poveikį elektros energijos vidaus rinkai dar reikia įvertinti. Pagal dabar galiojančias teisinio ir funkcinio atskyrimo taisykles veiksmingas atskyrimas galimas tik tada, jeigu tos taisyklės yra aiškiau apibrėžtos, tinkamai įgyvendinamos ir atidžiai prižiūrimas jų taikymas. Todėl, siekiant mažmeniniame lygyje sukurti vienodas sąlygas, skirstymo sistemos operatorių veiklą taip pat reikėtų prižiūrėti, kad jie negalėtų naudotis vertikalios integracijos pranašumais, susijusiais su jų užimama konkurencine padėtimi rinkoje, ypač namų ūkio ar mažų ne namų ūkio vartotojų atžvilgiu.

<...>

- (44) Siekiant užtikrinti tiekimo saugumą, skirtingose valstybėse narėse reikėtų stebėti pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą, o remiantis tokios stebėsenos rezultatais reikėtų teikti ataskaitą apie padėtį Bendrijos lygmeniu, atsižvelgiant į regionų tinklų sujungimo pajėgumus. <...> Būtinios tinklo infrastruktūros, įskaitant tinklų sujungimo pajėgumus ir decentralizuotą elektros energijos gamybą, priežiūra ir statyba yra svarbūs veiksniai užtikrinant stabilų elektros energijos tiekimą.“
- 9 Direktyvos 2009/72 9 straipsnyje reglamentuojamas „perdavimo sistemų ir perdavimo sistemos operatorių veiklos rūšių atskyrimas“, o 14 straipsnyje – „perdavimo sistemos savininkų veiklos rūšių atskyrimas“. Šios direktyvos 18 ir 19 straipsniais, remiantis jų pavadinimais, siekiama užtikrinti atitinkamai „perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumą“ ir „perdavimo sistemos operatoriaus personalo ir atliekamo valdymo nepriklausomumą“.
- 10 Šios direktyvos 26 straipsnio „Skirstymo sistemos operatorių veiklos rūšių atskyrimas“ 1–3 dalyse nustatyta:
- „1. Kai paskirstymo sistemos operatorius yra vertikalios integracijos įmonės dalis, jis turi bent savo teisiniu statusu, organizacine struktūra ir sprendimų priėmimo tvarka būti nepriklausomas nuo kitų veiklos rūšių, nesusijusių su paskirstymu. Šiomis taisyklėmis neturi būti nustatoma pareiga paskirstymo sistemos operatoriaus turto nuosavybę atskirti nuo vertikalios integracijos įmonės.
2. Kai paskirstymo sistemos operatorius yra vertikalios integracijos įmonės dalis, be straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų, savo organizacine struktūra ir sprendimų priėmimo būdu jis turi būti nepriklausomas nuo kitų veiklos rūšių, nesusijusių su paskirstymu. Siekiant tai užtikrinti, taikomi šie būtiniausi kriterijai:
- a) asmenys, atsakingi už skirstymo sistemos operatoriaus valdymą, nepriklauso integruotos elektros energijos įmonės, tiesiogiai ar netiesiogiai atsakingos už kasdienę elektros energijos gamybos, perdavimo ar tiekimo veiklą, organizacinei struktūrai;
- b) būtina imtis atitinkamų priemonių, užtikrinančių, kad į atsakingų už skirstymo sistemos operatoriaus valdymą asmenų profesinius interesus būtų atsižvelgiama taip, kad jiems būtų užtikrinta galimybė veikti savarankiškai;

- c) skirstymo sistemos operatoriui turi būti suteiktos faktinės teisės priimti sprendimus nepriklausomai nuo integruotos elektros energijos įmonės, susijusios su turtu, kuris reikalingas tinklo eksploatavimui, techninei priežiūrai ar plėtrai. Toms užduotims atlikti skirstymo sistemos operatorius turi turėti reikiamus išteklius, įskaitant žmogiškuosius, techninius, materialinius ir finansinius išteklius. Tai netruko taikyti tinkamus koordinavimo mechanizmus siekiant užtikrinti, kad būtų saugomos pagrindinės bendrovės ekonominės ir valdymo reguliavimo teisės dėl pavaldžiosios įmonės turto grąžos, kurios netiesiogiai reglamentuojamos 37 straipsnio 6 dalyje. Visų pirma pagrindinė bendrovė tokiu būdu galės patvirtinti skirstymo sistemos operatoriaus metinį finansinį planą ar bet kurį lygiavertį dokumentą bei nustatyti savo pavaldžiosios įmonės bendras įsiskolinimų ribas. Ši nuostata nesuteikia pagrindinei bendrovei teisės duoti nurodymus dėl kasdienės veiklos ar dėl atskirų sprendimų, susijusių su skirstymo linijų statyba ar atnaujinimu, kurie neviršija patvirtinto finansinio plano ar bet kurio lygiaverčio dokumento sąlygų; ir
- d) skirstymo sistemos operatorius turi parengti atitikties programą, kurioje nurodomos taikytos priemonės siekiant užtikrinti, kad būtų išvengta diskriminacinio elgesio, ir turi užtikrinti tinkamą jos vykdymo priežiūrą. <...>

3. Jeigu skirstymo sistemos operatorius yra vertikalios integracijos įmonės padalinys, valstybės narės užtikrina, jog skirstymo sistemos operatoriaus veikla būtų stebima reguliavimo institucijų ar kitų kompetentingų įstaigų, kad jis negalėtų pasinaudoti vertikalios integracijos pranašumu konkurencijai iškraipyti. Visų pirma vertikalios integracijos skirstymo sistemos operatoriai, teikdami informaciją ir kurdami prekės ženklą, neturi sukurti painiavos dėl vertikalios integracijos įmonės tiekimo padalinio atskiros tapatybės.“

- 11 Pagal šios direktyvos 49 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą direktyvos perkėlimo terminas baigėsi 2011 m. kovo 3 d.

Direktyva 2009/73/EB

- 12 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/55/EB (OL L 211, p. 94), 3, 5, 6, 8, 9, 12, 13 ir 18 konstatuojamosios dalys suformuluotos lygiai taip pat kaip Direktyvos 2009/72 3, 7, 9, 11, 12, 15, 16 ir 21 konstatuojamosios dalys. Direktyvos 2009/73 4, 7, 22, 25 ir 40 konstatuojamosios dalys *mutatis mutandis* atitinka Direktyvos 2003/72 4, 10, 25, 26 ir 44 konstatuojamąsias dalis.
- 13 Direktyvos 2009/73 9 straipsnyje reglamentuojamas „perdavimo sistemų ir perdavimo sistemos operatorių veiklos rūšių atskyrimas“, o 15 straipsnyje – „perdavimo sistemos savininkų ir laikymo sistemos operatorių veiklos rūšių atskyrimas“. Šios direktyvos 18 ir 19 straipsniais, remiantis jų pavadinimais, siekiama užtikrinti atitinkamai „perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumą“ ir „perdavimo sistemos operatoriaus personalo ir atliekamo valdymo nepriklausomumą“.
- 14 Šios direktyvos 26 straipsnio „Skirstymo sistemos operatorių veiklos rūšių atskyrimas“ 1–3 dalys *mutatis mutandis* identiškos Direktyvos 2009/72 26 straipsnio 1–3 dalims.
- 15 Pagal Direktyvos 2009/73 54 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą direktyvos perkėlimo terminas baigėsi 2011 m. kovo 3 d.

Nyderlandų teisė

Draudimas privatizuoti

- 16 Iš prašymų priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad tuo metu, kai klostėsi faktinės aplinkybės, dėl kurių iškeltos pagrindinės bylos, draudimas privatizuoti buvo aiškus iš kartu skaitomų, pirma, 1998 m. liepos 2 d. Elektros energijos gamybos, tiekimo ir perdavimo įstatymo (1998 m. Elektros energijos įstatymas) (*Wet van 2 juli 1998, houdende regels met betrekking tot de productie, het transport en de levering van elektriciteit (Elektriciteitswet 1998)* (*Staatsblad*, Nr. 427, 1998; toliau – Elektros energijos įstatymas)) 93 straipsnio ir (arba) 2000 m. birželio 22 d. Dujų perdavimo ir tiekimo įstatymo (Dujų įstatymas) (*Wet van 22 juni 2000, houdende regels omtrent het transport en de levering van gas (Gaswet)* (*Staatsblad*, Nr. 305, 2000; toliau – Dujų įstatymas)) 85 straipsnio ir, antra, 2008 m. vasario 9 d. Nutarimo, kuriuo nustatomos leidimo pakeisti teises, susijusias su sistemos operatorių akcijomis, kaip numatyta 1998 m. Elektros energijos įstatyme ir Dujų įstatyme, suteikimo taisyklės (*Besluit van 9 februari 2008, houdende regels omtrent het verlenen van instemming met wijzigingen ten aanzien van rechten op aandelen in een netbeheerder als bedoeld in de Elektriciteitswet 1998 en in de Gaswet (Besluit aandelen netbeheerders)* (*Staatsblad*, Nr. 62, 2008; toliau – 2008 m. nutarimas)), priimto pagal Elektros energijos įstatymo 93 straipsnio 4 dalį ir Dujų įstatymo 85 straipsnio 4 dalį.
- 17 Pagal Elektros energijos įstatymo 93 straipsnio 2 dalį ir Dujų įstatymo 85 straipsnio 2 dalį sistemos operatoriaus turimos akcijos perleidžiamos ekonomikos reikalų ministro leidimu. Pagal 2008 m. nutarimo 1 ir 3 straipsnius ši leidimą turi būti atsisakoma išduoti, jeigu dėl tokio perleidimo akcijos taptų kitų subjektų nei Nyderlandų valstybė, jos provincijos ar savivaldybės (toliau visos kartu – institucijos) arba kiti konkretūs juridiniai asmenys, tarp kurių yra *Essent ir kt.*, kurių visos akcijos tiesiogiai arba netiesiogiai priklauso šioms institucijoms, nuosavybe.

Koncerno draudimas

- 18 Kaip ir draudimas privatizuoti, koncerno draudimas Nyderlandų teisėje buvo nustatytas 2006 m. lapkričio 23 d. Įstatymu dėl Elektros energijos įstatymo ir Dujų įstatymo pakeitimų, susijusių su detalesnėmis nuostatomis dėl nepriklausomo sistemos valdymo (Nepriklausomo sistemų valdymo įstatymas) (*Wet van 23 november 2006 tot wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en van de Gaswet in verband met nadere regels omtrent een onafhankelijk netbeheer (Wet onafhankelijk netbeheer)* (*Staatsblad*, 2006, Nr. 614; toliau – Nepriklausomo sistemų valdymo įstatymas)), Elektros energijos įstatymo 10b straipsnio 1 dalimi ir Dujų įstatymo 2c straipsnio 1 dalimi. Nepriklausomo sistemų valdymo įstatymas, be kita ko, pakeitė nacionalines nuostatas, priimtas siekiant perkelti direktyvas 2003/54 ir 2003/55 (toliau abi kartu – 2003 m. direktyvos).
- 19 Elektros energijos įstatymo 10b straipsnio 1–3 dalyse nustatyta:

„1. Sistemos operatorius negali priklausyti koncernui, kaip jis suprantamas pagal Civilinio kodekso 2 knygos 24b straipsnį, kuriam taip pat priklauso juridinis asmuo arba bendrovė, kurie Nyderlanduose gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją.

2. Juridiniai asmenys ir bendrovės, kurie priklauso koncernui, kaip jis suprantamas pagal Civilinio kodekso 2 knygos 24b straipsnį, kuriam taip pat priklauso juridinis asmuo arba bendrovė, kurie Nyderlanduose gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją, negali turėti sistemos operatoriaus arba juridinio asmens, kuris priklauso koncernui, kuriam taip pat priklauso sistemos operatorius, akcijų ir būti bendrovės, kuri priklauso koncernui, kuriam taip pat priklauso sistemos operatorius, nariai.

3. Sistemos operatorius ir koncerno, kaip jis suprantamas pagal Civilinio kodekso 2 knygos 24b straipsnį, bendrovės, susijusios su sistemos operatoriumi:

- a. negali turėti juridinio asmens, kuris Nyderlanduose gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją, arba juridinio asmens, kuris priklauso koncernui, kuriam taip pat priklauso juridinis asmuo, kuris Nyderlanduose gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją, akcijų;
- b. negali būti bendrovės, kuri Nyderlanduose gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją, arba bendrovės, kuri priklauso koncernui, kuriam taip pat priklauso juridinis asmuo arba bendrovė, kurie Nyderlanduose gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją, nariai.“

Veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimas

- 20 Veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimas Nyderlandų teisės sistemoje, taip pat nustatytas Nepriklausomo sistemų valdymo įstatymu, buvo numatytas Elektros energijos įstatymo 17 straipsnio 2 ir 3 dalyse ir Dujų įstatymo 10b straipsnio 2 ir 3 dalyse. Pagal šias teisės nuostatas:

„2. Jeigu sistemos operatorius, kuris nėra nacionalinės aukštos įtampos sistemos operatorius, priklauso koncernui, kaip jis suprantamas pagal Civilinio kodekso 2 knygos 24b straipsnį, šis koncernas negali sudaryti sandorių arba imtis veiklos, kurie gali pakenkti nagrinėjamos sistemos valdymo interesui.

3. 2 dalyje minimi sandoriai ir veikla visais atvejais yra:

- a. sandoriai ir veikla, nesusiję su infrastruktūros įrenginiais ir susijusia veikla,
- b. sistemos operatoriaus atliekamas koncernui priklausančių juridinių asmenų arba bendrovių veiklos finansavimo garantijų perdavimas ir
- c. tai, kad sistemos operatorius yra koncernui priklausančių juridinių asmenų arba bendrovių skolų garantas,

nebent sistemos operatorius suteikia garantijas arba yra garantas skoloms, kurių reikia:

- 1°. sandoriams arba veiklai, kuriuos sistemos operatorius pats galėtų vykdyti,
- 2°. kitais motyvais, susijusiais su sistemos valdymu, arba
- 3°. teisinių nuostatų taikymo sąlygoms įvykdyti.“

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

- 21 Priimant Nepriklausomo sistemų valdymo įstatymą, kuriuo Elektros energijos ir Dujų įstatymuose buvo nustatyti koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimai, *Essent ir kt.* buvo vertikalčiai integruotos įmonės, veikusios ir elektros energijos ir (arba) dujų gamybos, tiekimo ir (arba) pardavimo Nyderlandų teritorijoje srityje, taip pat valdant bei eksploatuojant elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemas šioje teritorijoje.
- 22 Priėmus nepriklausomo sistemų valdymo įstatymą, kuriame, be kita ko, nustatytas koncerno draudimas, 2009 m. liepos 1 d. *Essent NV* buvo padalyta į dvi atskiras bendroves, t. y. į *Enexis Holding NV*, kurios įstatuose nurodytas tikslas valdyti dujų ir elektros energijos paskirstymo sistemą Nyderlandų teritorijoje ir kurios visas akcijas turi institucijos, ir į *Essent NV*, kurios įstatuose nurodytas tikslas gaminti, tiekti ir parduoti elektros energiją ir dujas. Šią bendrovę perpirko Vokietijos koncerno, kuris specializuojasi

energetikos srityje, filialas RWE AG. *Eneco Holding NV* ir *Delta NV* nebuvo padalytos, bet paskyrė savo filialus *Stedin Netbeheer BV* ir *Delta Netwerkbetrijf BV* savo paskirstymo tinklą toje pačioje teritorijoje valdytojais.

- 23 *Essent ir kt.*, pareiškusios tris atskirus ieškinius, prašė *Rechtbank Den Haag* (Hagos pirmosios instancijos teismas) konstatuoti, kad nacionalinės teisės nuostatos, kuriose nustatyti koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimai, yra, be kita ko, nesuderinamos su SESV 63 straipsniu, todėl turi būti netaikomos.
- 24 *Staat der Nederlanden*, atsakovė kiekvienoje šių bylų, nesutinka su šiais ieškiniais, visų pirma, remdamasi nacionalinės teisės principu, susijusiu su draudimu privatizuoti ir, kaip mano ši valstybė, sudarančiu nuosavybės sistemą, kaip ji suprantama pagal SESV 345 straipsnį. Dėl šio draudimo sistemos operatoriaus, veikiančio Nyderlandų teritorijoje, akcijos negali būti privataus investavimo dalykas, ir, be to, negali būti taikomos ESV sutarties nuostatos dėl laisvo kapitalo judėjimo ir įsisteigimo laisvės. Ši valstybė narė papildomai tvirtina, kad koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimai neklaido kapitalo judėjimui ir įsisteigimo laisvei arba kad šių laisvių apribojimas vis tiek pateisinamas privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais.
- 25 2009 m. kovo 11 d. sprendimu *Rechtbank Den Haag* atmetė *Essent ir kt.* prašymus. Apeliacinėje instancijoje *Gerechtshof Den Haag* (Hagos apeliacinis teismas) panaikino šį sprendimą 2010 m. birželio 22 d. sprendimu, kuriame nusprendė, kad minėtos nacionalinės nuostatos nesuderinamos su SESV 63 straipsniu, todėl turi būti netaikomos. *Staat der Nederlanden* pateikė kasacinį skundą prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.
- 26 Šiomis aplinkybėmis *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus, kurie visose sujungtose bylose suformuluoti vienodai:
- „1. Ar SESV 345 straipsnį reikia aiškinti taip, kad sąvoka „nuosavybės sistema valstybėse narėse“ apima ir nagrinėjamą absoliutaus draudimo privatizuoti sistemą, nustatytą [2008 m. nutarime], skaitomame su [Elektros energijos įstatymo] 93 straipsniu ir [Dujų įstatymo] 85 straipsniu, pagal kurią sistemos operatoriaus akcijas galima perleisti tik institucijoms?
 2. Jeigu į [pirmąjį klausimą] būtų atsakyta teigiamai, ar tai reikštų, kad nuostatos dėl laisvo kapitalo judėjimo netaikomos koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimams arba bent kad koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimai nenagrinėtini pagal nuostatas dėl laisvo kapitalo judėjimo?
 3. Ar ir [Nepriklausomo sistemų valdymo įstatymu] siekiami tikslai sukurti skaidrumą energetikos rinkoje ir užkirsti kelią konkurencijos iškreipymams uždraudžiant kryžminį subsidijavimą plačiąja prasme (įskaitant keitimąsi strategine informacija) yra visiškai ekonominio pobūdžio interesai arba ar jie gali būti laikomi ir neekonominio pobūdžio interesais, todėl tam tikromis aplinkybėmis jais, kaip privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais, būtų galima pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimą?“

Procesas Teisingumo Teisme

- 27 2012 m. kovo 26 d. nutartimi Teisingumo Teismo pirmininkas nusprendė sujungti bylas C-105/12–C-107/12, kad būtų bendrai vykdoma žodinė proceso dalis ir priimtas galutinis sprendimas.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

- 28 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, iš esmės siekia sužinoti, ar SESV 345 straipsnį reikia aiškinti taip, kad jis apima šioje byloje nagrinėjamą draudimo privatizuoti sistemą, pagal kurią elektros energijos arba dujų paskirstymo Nyderlandų teritorijoje sistemos operatoriaus akcijos turi tiesiogiai arba netiesiogiai priklausyti nacionalinėje teisėje nustatytoms viešosios valdžios institucijoms. Jeigu į klausimą būtų atsakyta teigiamai, teismui kyla klausimas, ar dėl šio aiškinimo SESV 63 straipsnis negali būti taikomas pagrindinėse bylose nagrinėjamoms nacionalinėms nuostatoms, kuriomis draudžiami, pirma, nuosavybės arba kontrolės ryšiai tarp koncerno, kuriam priklauso šioje teritorijoje veikiantis elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatorius, bendrovių ir koncerno, kuriam priklauso įmonė, kuri gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją arba dujas toje pačioje teritorijoje, bendrovių ir, antra, tokio operatoriaus ir koncerno, kuriam šis operatorius priklauso, sandoriai ir veikla, kurie „gali pakenkti atitinkamos sistemos valdymo interesui“.
- 29 SESV 345 straipsnyje įtvirtintas Sutarčių neutralumo dėl nuosavybės sistemos valstybėse narėse principas.
- 30 Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad Sutartimis iš principo nedraudžiama nei nacionalizuoti įmonių (šiuo klausimu žr. 1964 m. liepos 15 d. Sprendimą *Costa*, 6/64, Rink. p. 1141, 1163), nei jų privatizuoti (šiuo klausimu žr. 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Komisija prieš Graikiją*, C-244/11, 17 punktą).
- 31 Todėl valstybės narės gali teisėtai siekti tikslo nustatyti arba išlaikyti viešosios nuosavybės sistemą tam tikrų įmonių atžvilgiu.
- 32 Pagrindinėse bylose iš Elektros energijos įstatymo 93 straipsnio 2 dalies, Dujų įstatymo 85 straipsnio 2 dalies ir 2008 m. nutarimo 1 straipsnio, kurių esmė aptarta šio sprendimo 17 punkte, matyti, kad draudimu privatizuoti, kaip jis suprantamas pagal pagrindinėse bylose nagrinėjamą nacionalinę teisę, paskirstymo sistemos operatoriaus akcijas iš esmės leidžiama perleisti tik institucijoms ir juridiniams asmenims, kurie tiesiogiai arba netiesiogiai priklauso šioms institucijoms, o bet koks perleidimas, dėl kurio akcijos taptų kitų subjektų nei šie nuosavybe, draudžiamas.
- 33 Iš to matyti, kad draudimu privatizuoti draudžiama, kad elektros energijos arba dujų paskirstymo Nyderlandų teritorijoje sistemos operatoriaus akcijų turėtų bet koks privatus asmuo. Taigi, šiuo draudimu siekiama išlaikyti viešosios nuosavybės sistemą šių operatorių atžvilgiu.
- 34 Tokiam draudimui taikomas SESV 345 straipsnis.
- 35 Šiose bylose, be to, aišku, kad šis draudimas privatizuoti apima draudimą, nustatytą Elektros energijos 10b straipsnio 2 dalyje ir Dujų įstatymo 2c straipsnio 2 dalyje, kuriomis remiantis kitoje valstybėje narėje įsteigtos įmonės, kurios gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją arba dujas Nyderlandų teritorijoje, ir kitos valstybės narės bendrovės, priklausančios koncernui, kuriam priklauso tokia įmonė, negali įsigyti elektros energijos arba dujų paskirstymo šioje teritorijoje sistemos operatoriaus akcijų.
- 36 Tačiau SESV 345 straipsnis nelemia, kad valstybių narių nuosavybės sistemoms netaikomos pagrindinės ESV sutarties nuostatos, visų pirma dėl nediskriminavimo, įsisteigimo laisvės ir laisvo kapitalo judėjimo (šiuo klausimu žr. 1984 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Fearon*, 182/83, Rink. p. 3677, 7 punktą; 1999 m. birželio 1 d. Sprendimo *Konle*, C-302/97, Rink. p. I-3099, 38 punktą; 2003 m. rugsėjo 23 d. Sprendimo *Ospelt ir Schlössle Weissenberg*, C-452/01, Rink. p. I-9743, 24 punktą; 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo

Komisija prieš Portugaliją, C-171/08, Rink. p. I-6817, 64 punktą; 2011 m. rugsėjo 21 d. Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją*, C-271/09, Rink. p. I-13613, 44 punktą ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Graikiją* 16 punktą).

- 37 Taigi, aplinkybė, kad Nyderlandų Karalystė jos teritorijoje veikiančių elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatorių sektoriuje numatė viešosios nuosavybės sistemą, kuriai taikomas SESV 345 straipsnis, negali atleisti šios valstybės narės nuo nuostatų dėl laisvo kapitalo judėjimo laikymosi šiame sektoriuje (pagal analogiją žr. minėto Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją* 44 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 38 Todėl draudimas privatizuoti patenka į SESV 63 straipsnio taikymo sritį ir turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant į jį, kaip ir koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymo interesui, draudimai.
- 39 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką SESV 63 straipsnio 1 dalimi apskritai draudžiami kapitalo judėjimo tarp valstybių narių apribojimai (2006 m. rugsėjo 28 d. Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus*, C-282/04 ir C-283/04, Rink. p. I-9141, 18 punktas ir jame nurodyta teismo praktika ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Portugaliją* 48 punktas).
- 40 Kadangi ESV sutartyje sąvoka „kapitalo judėjimas“, kaip ji suprantama pagal SESV 63 straipsnio 1 dalį, neapibrėžta, Teisingumo Teismas pripažino prie 1988 m. birželio 24 d. Tarybos direktyvos 88/361/EEB dėl [EB] Sutarties 67 straipsnio įgyvendinimo (OL L 178, p. 5; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 10 sk., 1 t., p. 10) pridėtos nomenklatūros dėl kapitalo judėjimų rekomendacinę galią. Taigi, Teisingumo Teismas nusprendė, kad kapitalo judėjimą pagal SESV 63 straipsnio 1 dalį, be kita ko, sudaro vadinamosios „tiesioginės“ investicijos, t. y. investicijos įsigyjant įmonės akcijų, kurios suteikia galimybę veiksmingai dalyvauti ją valdant ir kontroliuojant, ir vadinamosios „portfelinės“ investicijos, t. y. investicijos įsigyjant kapitalo rinkoje vertybinių popierių, siekiant atlikti tik finansinę investiciją ir neketinant daryti įtakos įmonės valdymui ir kontrolei (žr. minėtų sprendimų *Komisija prieš Nyderlandus* 19 punktą ir *Komisija prieš Portugaliją* 49 punktą).
- 41 Kalbėdamas apie šias dvi investicijų rūšis Teisingumo Teismas patikslino, kad „apribojimais“ pagal SESV 63 straipsnio 1 dalį reikia laikyti nacionalines priemones, galinčias sukliudyti įsigyti atitinkamų įmonių akcijų ar apriboti jų įsigijimą arba atgrasyti kitų valstybių narių investuotojus investuoti į jų kapitalą (žr. 2002 m. birželio 4 d. sprendimų *Komisija prieš Portugaliją*, C-367/98, Rink. p. I-4731, 45 ir 46 punktus ir *Komisija prieš Prancūziją*, C-483/99, Rink. p. I-4781, 40 punktą; 2003 m. gegužės 13 d. sprendimų *Komisija prieš Ispaniją*, C-463/00, Rink. p. I-4581, 61 ir 62 punktus ir *Komisija prieš Jungtinę Karalystę*, C-98/01, Rink. p. I-4641, 47 ir 49 punktus; 2005 m. birželio 2 d. Sprendimo *Komisija prieš Italiją*, C-174/04, Rink. p. I-4933, 30 ir 31 punktus ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 20 punktą).
- 42 Iš Teisingumo Teismo praktikos taip pat matyti, kad nacionalinė nuostata, kuria nustatomi kiekybiniai ir kokybiniai apribojimai, kiek tai susiję su investicijomis kitose valstybėse narėse, turi ribojamąjį poveikį bendrovių, įsteigtų kitose valstybėse narėse, atžvilgiu, kiek šia nuostata joms daroma kliūčių kaupti kapitalą, nes, be kita ko, yra ribojamas akcijų įsigijimas (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją* 51 ir 52 punktus ir nurodytą teismo praktiką).
- 43 Pagrindinėse bylose draudimas privatizuoti reiškia, kad privatus investuotojas negali įsigyti elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatoriaus, veikiančio Nyderlandų teritorijoje, akcijų arba dalyvauti valdant jo kapitalą.
- 44 Be to, kiek tai susiję su koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimais, reikia nurodyti, kad jie turi keletą aspektų. Pirma, iš koncerno draudimo matyti, kad kitos valstybės narės bendrovė, priklausanti koncernui, kuriam priklauso įmonė, kuri gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją arba dujas Nyderlandų teritorijoje, negali įsigyti koncerno, kuriam priklauso šioje teritorijoje veikiantis elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatorius, bendrovės akcijų.

- 45 Antra, šis draudimas taip pat reiškia, kad bendrovė, priklausanti koncernui, kuriam priklauso Nyderlandų teritorijoje veikiantis elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatorius, negali investuoti į kitoje valstybėje narėje įsteigtą įmonę, kuri veikia elektros energijos arba dujų gamybos, tiekimo arba pardavimo sektoriuje šioje teritorijoje, arba į bendrovę, priklausančią koncernui, kuriam priklauso tokia įmonė.
- 46 Trečia, veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimu taip pat gali būti nustatyti kokybiniai apribojimai investuotojams kitose valstybėse narėse, nes juo tiesiogiai arba netiesiogiai neleidžiama, kad koncerno, kuriam priklauso Nyderlandų teritorijoje veikiantis elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatorius, bendrovės investuotų į įmones, kurios veikia kitame sektoriuje nei sistemų valdymas.
- 47 Taigi, šie apribojimai yra laisvo kapitalo judėjimo kliūtys, kaip jos suprantamos pagal SESV 63 straipsnį.
- 48 Todėl į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti: SESV 345 straipsnį reikia aiškinti kaip apimančią pagrindinėse bylose nagrinėjamą draudimo privatizuoti sistemą, pagal kurią elektros energijos arba dujų paskirstymo Nyderlandų teritorijoje sistemos operatoriaus akcijos turi tiesiogiai arba netiesiogiai priklausyti nacionalinėje teisėje nustatytoms viešosios valdžios institucijoms. Tačiau dėl šio aiškinimo SESV 63 straipsnis negali būti netaikomas pagrindinėse bylose nagrinėjamoms nacionalinėms nuostatomis, kuriomis draudžiama privatizuoti elektros energijos ar dujų paskirstymo sistemos operatorius, taip pat draudžiami, pirma, nuosavybės arba kontrolės ryšiai tarp koncerno, kuriam priklauso Nyderlandų teritorijoje veikiantis elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatorius, bendrovių ir koncerno, kuriam priklauso įmonė, kuri gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją arba dujas toje pačioje teritorijoje, bendrovių ir, antra, tokio operatoriaus ir koncerno, kuriam šis operatorius priklauso, sandoriai ir veikla, kurie gali pakenkti atitinkamos sistemos valdymo interesui.

Dėl trečiojo klausimo

- 49 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas trečiuoju klausimu iš esmės siekia sužinoti, ar tikslai kovoti su kryžminėmis subsidijomis plačiau prasme, įskaitant keitimąsi strategine informacija, užtikrinti elektros energijos ir dujų rinkų skaidrumą ir užkirsti kelią konkurencijos iškreipymams yra visiškai ekonominio pobūdžio interesai, ar atvirkščiai – privalomieji bendrojo intereso pagrindai, kuriais galima pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimus.
- 50 Teisingumo Teismas ne kartą pripažino, kad laisvas kapitalo judėjimas gali būti ribojamas nacionalinės teisės aktais, tik jeigu jie pateisinami vienu iš SESV 65 straipsnyje išvardytų pagrindų arba privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais, kaip jie suprantami pagal Teisingumo Teismo praktiką (žr. 2008 m. vasario 14 d. Sprendimo *Komisija prieš Ispaniją*, C-274/06, 35 punktą ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją* 55 punktą).
- 51 Be to, pagal nusistovėjusią teismo praktiką vien ekonominiai motyvai negali būti privalomieji bendrojo intereso pagrindai, galintys pateisinti Sutartimis užtikrinamos pagrindinės laisvės apribojimą (2003 m. sausio 16 d. Sprendimo *Komisija prieš Italiją*, C-388/01, Rink. p. I-721, 22 punktą ir 2005 m. kovo 17 d. Sprendimo *Kranemann*, C-109/04, Rink. p. I-2421, 34 punktą).
- 52 Tačiau Teisingumo Teismas pripažino, kad nacionalinės teisės aktai gali sukurti teisėtą pagrindinės laisvės kliūtį, jeigu ji grindžiama ekonominiais motyvais, kuriais siekiama bendrojo intereso tikslo (šiuo klausimu žr. 2008 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją*, C-141/07, Rink. p. I-6935, 60 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

- 53 Kiek tai susiję su draudimu privatizuoti, kuriam taikomas SESV 345 straipsnis, buvo aiškiai nuspęsta, kad ši nuostata negali pateisinti nuostatų dėl laisvo kapitalo judėjimo apribojimo (žr. minėtų 2010 m. liepos 8 d. Sprendimo *Komisija prieš Portugaliją* 64 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką ir Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją* 44 punktą). Tai visiškai nereiškia, kad į interesą, kuriuo remdamasis teisės aktų leidėjas pasirinko elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatoriaus viešosios ar privačios nuosavybės sistemą, negalima atsižvelgti kaip į privalomąjį bendrojo intereso pagrindą.
- 54 Šiuo klausimu reikia nurodyti, kad situacijos pagrindinėse bylose ir bylose, kuriose priimti šie sprendimai, nėra panašios. Pagrindinės bylos susijusios su absoliučiu draudimu privatizuoti, byla, kurioje priimtas minėtas 2010 m. liepos 8 d. Sprendimas *Komisija prieš Portugaliją*, buvo susijusi su apribojimais dėl lengvatų, kurias valstybės narės susiedavo su savo, kaip privačios įmonės akcininkių, pozicija, o byla, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *Komisija prieš Lenkiją*, buvo susijusi su investavimo į atvirus užsienio pensijų fondus apribojimais, kurie vis dėlto neturėjo jokios įtakos šių fondų nuosavybės sistemai.
- 55 Todėl pagrindai, kuriais remiantis pasirinkta nacionalinės teisės aktuose įtvirtinta nuosavybės sistema, kuriai taikomas SESV 345 straipsnis, yra kriterijai, į kuriuos galima atsižvelgti kaip į veiksnus, galinčius pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimus. Taigi, pagrindinėse bylose prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atlikti tokį nagrinėjimą.
- 56 Kiek tai susiję su kitais draudimais, reikia konstatuoti, kad, pirma, tikslais kovoti su kryžminėmis subsidijomis plačiąja prasme, įskaitant keitimąsi strategine informacija, užtikrinti elektros energijos ir dujų rinkų skaidrumą ir užkirsti kelią konkurencijos iškraipymams siekiama užtikrinti neiškraipytą konkurenciją elektros energijos ir dujų gamybos, tiekimo ir pardavimo rinkose Nyderlandų teritorijoje ir, antra, tikslu kovoti su kryžminėmis subsidijomis siekiama užtikrinti pakankamą investavimą į elektros energijos ir dujų paskirstymo sistemas.
- 57 Todėl reikia patikrinti, ar pagrindinėse bylose nagrinėjamomis nacionalinėmis priemonėmis remiantis šiais tikslais siekiama galutinių privalomųjų bendrojo intereso tikslų.
- 58 Neiškraipytos konkurencijos šiose rinkose tikslo taip pat siekiama ESV sutartimi, kurios preambulėje pabrėžta būtinybė imtis suderintų veiksmų, be kita ko, sąžiningai konkurencijai užtikrinti, galiausiai tuo siekiant apsaugoti vartotojus. Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką vartotojų apsauga yra privalomasis bendrojo intereso pagrindas (2007 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *Komisija prieš Italiją*, C-260/04, Rink. p. I-7083, 27 punktas; 2007 m. lapkričio 29 d. Sprendimo *Komisija prieš Austriją*, C-393/05, Rink. p. I-10195, 52 punktas ir 2010 m. lapkričio 18 d. Sprendimo *Komisija prieš Portugaliją*, C-458/08, Rink. p. I-11599, 89 punktas).
- 59 Dar reikia nurodyti, kad tikslu užtikrinti pakankamą investavimą į elektros energijos ir dujų paskirstymo sistemas, be kita ko, siekiama užtikrinti aprūpinimo energija saugumą, ką Teisingumo Teismas taip pat pripažino privalomuoju bendrojo intereso pagrindu (1984 m. liepos 10 d. Sprendimo *Campus Oil ir kt.*, 72/83, Rink. p. 2727, 34 ir 35 punktai; 2002 m. birželio 4 d. Sprendimo *Komisija prieš Belgiją*, C-503/99, Rink. p. I-4809, 46 punktas ir 2005 m. birželio 2 d. Sprendimo *Komisija prieš Italiją* 40 punktas).
- 60 Galiausiai šio sprendimo 18 ir 20 punktuose nurodyta, kad koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimai nustatyti Nepriklausomo sistemų valdymo įstatyme, kuris iš dalies pakeitė nacionalines nuostatas, priimtas siekiant perkelti 2003 m. direktyvas į Nyderlandų teisės sistemą. Konkrečiai kalbant, šie draudimai pakeitė nuostatas, priimtas siekiant perkelti Direktyvos 2003/54 15 straipsnį ir Direktyvos 2003/55 13 straipsnį.

- 61 Iš Direktyvos 2003/54 4–8 ir 10 konstatuojamųjų dalių ir iš Direktyvos 2003/55 4 ir 6–10 konstatuojamųjų dalių matyti, kad šiomis direktyvomis, be kita ko, siekiama užtikrinti atvirą ir skaidrią rinką, nediskriminacinę prieigą prie paskirstymo sistemų operatoriaus tinklo ir teisingą konkurenciją.
- 62 Konkrečiai kalbant, iš Direktyvos 2003/54 8 konstatuojamosios dalies ir Direktyvos 2003/55 10 konstatuojamosios dalies matyti, kad, pirma, valstybės narės turi parengti priemones šiems tikslams įgyvendinti. Antra, šiose konstatuojamosiose dalyse pabrėžtas Sąjungos teisės aktų leidėjo noras, kad paskirstymo sistemų operatoriai turėtų veiksmingas teises priimti sprendimus, susijusius su turtu, kuris būtinas tinklų priežiūrai, eksploatavimui ir plėtrai.
- 63 Be to, Direktyvos 2003/54 23 konstatuojamojoje dalyje ir Direktyvos 2003/55 23 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad tinklo infrastruktūros priežiūra ir statyba yra svarbūs veiksniai užtikrinant stabilų elektros energijos ir dujų tiekimą.
- 64 Iš to matyti, kad nors koncerno ir veiklos, galinčios pakenkti sistemos valdymui, draudimai nenustatyti šiose direktyvose, Nyderlandų Karalystė, nustatydama šias priemones, siekė 2003 m. direktyvose nurodytų tikslų.
- 65 Šią išvadą patvirtina direktyvos 2009/72 ir 2009/73, kuriomis, be kita ko, siekiama tokių pačių tikslų, kaip matyti iš Direktyvos 2009/72 3, 4, 9–12, 15, 25 ir 44 konstatuojamųjų dalių ir Direktyvos 2009/73 3, 4, 6–13, 22 ir 40 konstatuojamųjų dalių. Konkrečiai kalbant, Direktyvos 2009/72 4, 9, 11, 15, 25, 26 ir 44 konstatuojamosiose dalyse ir Direktyvos 2009/73 4, 6, 8, 12, 22, 25 ir 40 konstatuojamosiose dalyse nurodytas Sąjungos teisės aktų leidėjo noras užtikrinti nediskriminacinę prieigą prie elektros energijos ir dujų paskirstymo sistemų ir rinkų skaidrumą, užkirsti kelią kryžminėms subsidijoms, užtikrinti pakankamą investavimą į sistemą, siekiant užtikrinti stabilų aprūpinimą elektros energija ir dujomis, ir užkirsti kelią sistemos operatoriaus ir gamybos bei tiekimo įmonių keitimuisi konfidencialia informacija.
- 66 Todėl prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodyti tikslai iš principo gali, kaip privalomieji bendrojo intereso pagrindai, pateisinti nustatytus pagrindinių laisvių apribojimus.
- 67 Tačiau dar reikia, kad nagrinėjami apribojimai būtų suderinami su siekiamais tikslais ir neviršytų to, kas būtina siekiant nurodytų tikslų (2007 m. spalio 11 d. Sprendimo *ELISA*, C-451/05, Rink. p. I-8251, 82 punktas ir minėto Sprendimo *Komisija prieš Lenkiją* 58 punktas), o tai turi patikrinti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 68 Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti taip:
- kiek tai susiję su pagrindinėse bylose nagrinėjamu draudimu privatizuoti, kuriam taikomas SESV 345 straipsnis, į tikslus, kuriais remdamasis teisės aktų leidėjas pasirinko nustatytą nuosavybės sistemą, galima atsižvelgti kaip į privalomuosius bendrojo intereso pagrindus siekiant pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimą,
 - dėl kitų draudimų pažymėtina, kad tikslai kovoti su kryžminėmis subsidijomis plačiąja prasme, įskaitant keitimąsi strategine informacija, užtikrinti elektros energijos ir dujų rinkų skaidrumą arba užkirsti kelią konkurencijos iškraipymams kaip privalomieji bendrojo intereso pagrindai gali pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimą, nustatytą pagrindinėse bylose nagrinėjamomis nacionalinėmis nuostatomis.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- ⁶⁹ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

- 1. SESV 345 straipsnį reikia aiškinti kaip apimančią pagrindinėse bylose nagrinėjamą draudimo privatizuoti sistemą, pagal kurią elektros energijos arba dujų paskirstymo Nyderlandų teritorijoje sistemos operatoriaus akcijos turi tiesiogiai arba netiesiogiai priklausyti nacionalinėje teisėje nustatytoms viešosios valdžios institucijoms. Tačiau dėl šio aiškinimo SESV 63 straipsnis negali būti netaikomas pagrindinėse bylose nagrinėjamos nacionalinėms nuostatomis, kuriomis draudžiama privatizuoti elektros energijos ar dujų paskirstymo sistemos operatorius, taip pat draudžiami, pirma, nuosavybės arba kontrolės ryšiai tarp koncerno, kuriam priklauso Nyderlandų teritorijoje veikiantis elektros energijos arba dujų paskirstymo sistemos operatorius, bendrovių ir koncerno, kuriam priklauso įmonė, kuri gamina, tiekia arba parduoda elektros energiją arba dujas toje pačioje teritorijoje, bendrovių ir, antra, tokio operatoriaus ir koncerno, kuriam šis operatorius priklauso, sandoriai ir veikla, kurie gali pakenkti atitinkamos sistemos valdymo interesui.**
- 2. Kiek tai susiję su pagrindinėse bylose nagrinėjamu draudimu privatizuoti, kuriam taikomas SESV 345 straipsnis, į tikslus, kuriais remdamasis teisės aktų leidėjas pasirinko nustatytą nuosavybės sistemą, galima atsižvelgti kaip į privalomus bendrojo intereso pagrindus siekiant pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimą. Dėl kitų draudimų pažymėtina, kad tikslai kovoti su kryžminėmis subsidijomis plačiąja prasme, įskaitant keitimąsi strategine informacija, užtikrinti elektros energijos ir dujų rinkų skaidrumą arba užkirsti kelią konkurencijos iškraipymams kaip privalomieji bendrojo intereso pagrindai gali pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimą, nustatytą pagrindinėse bylose nagrinėjamos nacionalinėmis nuostatomis.**

Parašai.